

RAPORT Z MONITORINGU INFRASTRUKTURY WSPARCIA SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM W LATACH 2018-2023

Od 2015 roku rozwijana jest infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej na sześciu wyodrębnionych obszarach terytorialnych województwa śląskiego, tj. południowym (bielskim), zachodnim (rybnickim), północnym (częstochowskim), centralno-zachodnim, centralno-południowym i centralno-wschodnim.

W zależności od siedziby podmioty ekonomii społecznej (w tym przedsiębiorstwa społeczne) tworzone lub funkcjonujące w poszczególnych częściach województwa śląskiego mogły korzystać ze wsparcia jednego z sześciu Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (zob. Tabela 1).

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) to wyodrębnione organizacyjnie i rachunkowo jednostki podmiotów lub partnerstwo podmiotów, realizujące usługi wsparcia ekonomii społecznej, nie działające dla osiągnięcia zysku lub przeznaczające zysk na działania OWES.

OWES realizują usługi na rzecz podmiotów ekonomii społecznej, jak również prowadzą działania na rzecz wsparcia ekonomii społecznej poprzez współpracę z jednostkami samorządu terytorialnego i ich jednostkami organizacyjnymi, osobami fizycznymi i przedsiębiorstwami.

W ramach konkursu nr RPSL.09.03.01-IZ.01-24-205/17 w ramach Osi Priorytetowej IX Włączenie społeczne Działania 9.3 Rozwój ekonomii społecznej w regionie, Poddziałania 9.3.1 Wsparcie sektora ekonomii społecznej – projekty konkursowe RPO WSL 2014-2020, wybrano 6 OWES, które realizowały projekty w latach 2018-2023.

Tabela 1. Sieć Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie śląskim w latach 2018-2023

	Nazwa OWES	Dane kontaktowe lidera OWES	Zasięg terytorialny (powiat/obszar)	
1	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej obszaru bielskiego Stowarzyszenia Bielskie Centrum Przedsiębiorczości w Bielsku-Białej (Lider), Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne „Teatr Grodzki”	43-300 Bielsko-Biała ul. Zacisze 5 owes@bcp.org.pl	<ul style="list-style-type: none"> • bielski • cieszyński • żywiecki • m. Bielsko-Biała 	obszar południowy (bielski)
2	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Obszaru Rybnickiego Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS (Lider), Miasto Żory – Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych	44-200 Rybnik ul. Rudzka 13C owes@cris.org.pl	<ul style="list-style-type: none"> • raciborski • rybnicki • wodzisławski • m. Jastrzębie Zdrój • m. Rybnik • m. Żory 	obszar zachodni (rybnicki)
3	OWES SWR prowadzony przez Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej w Katowicach	40-008 Katowice ul. Warszawska 28a/2 owes@swr.pl	<ul style="list-style-type: none"> • lubliniecki • tarnogórski • m. Bytom • m. Katowice • m. Piekary Śląskie • m. Ruda Śląska 	obszar centralno-zachodni

4	Regionalny Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej 2.0 Fundacja Rozwoju Ekonomii Społecznej w Katowicach (Lider), Centrum Społecznego Rozwoju w Mikołowie, Miasto Gliwice/Gliwickie Centrum Organizacji Pozarządowych	43-100 Tychy ul. Barona 30/209b fres@ekonomiaspoleczna.org.pl	<ul style="list-style-type: none"> • bieruńsko-lędziński • gliwicki • mikołowski • pszczyński • m. Gliwice • m. Jaworzno • m. Mysłowice • m. Tychy • m. Zabrze 	obszar centralno-południowy
5	Jurajski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej tworzony przez Agencję Rozwoju Regionalnego w Częstochowie S.A.	42-202 Częstochowa Al. Najświętszej Maryi Panny 24, lok. 3-4 jowes@jowes.pl	<ul style="list-style-type: none"> • częstochowski • kłobucki • myszkowski • m. Częstochowa 	obszar północny (częstochowski)
6	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej subregionu Centralno-Wschodniego Fundacja Regionalnej Agencji Promocji Zatrudnienia (Lider), Renata Pytlarz-Kowalska ARK Agencja Pracy, Spółdzielnia Socjalna „Kuznia”, „PRO-INWEST” s.c. Andrzej Dobrowolski, Danuta Dobrowolska, Małgorzata Dobrowolska	41-205 Sosnowiec ul. Mazowiecka 5 owes@frapz.org.pl	<ul style="list-style-type: none"> • będziński • zawierciański • m. Chorzów • m. Dąbrowa Górnicza • m. Siemianowice Śl. • m. Sosnowiec • m. Świętochłowice 	obszar centralno-wschodni

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Na poziomie województwa określono w dokumentacji konkursowej wskaźniki do osiągnięcia w ramach projektów OWES, z których część została w trakcie realizacji projektów podwyższona:

- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – **5 534 (podwyższony do 5594)**.
- Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem – **1 399 (podwyższony do 1403)**.
- Liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej – **72**.
- Liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ekonomii społecznej – **72**.
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – **1 111 (podwyższony do 1161)**.
- Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych – **1 653 (podwyższony do 1784)**.
- Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego – **1 499 (podwyższony do 1546)**.
- Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą, utworzonych w wyniku działalności OWES – **140**.
- Procent wzrostu obrotów przedsiębiorstw społecznych objętych wsparciem – **5**.

Tabele 2 i 3 prezentują założone oraz osiągnięte na koniec realizacji projektów przez poszczególne OWES-y wskaźniki rezultatu i wskaźniki produktu. Wskaźniki założone, których wartość została w trakcie realizacji projektów podwyższona, w tabelach zostały oznaczone zielonym kolorem.

Tabela 2. Wskaźniki rezultatu na poziomie Poddziałania 9.3.1 Wsparcie sektora ekonomii społecznej – projekty konkursowe (wartości osiągnięte przez OWES na koniec projektu, tj. do 31.12.2023 r.)

Wskaźniki rezultatu – wartości osiągnięte przez OWES		OWES – obszar zachodni	OWES – obszar południowy	JOWES – obszar północny	OWES – obszar centralno-wschodni	ROWES – obszar centralno-południowy	OWES – obszar centralno-zachodni	RAZEM
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rach.)	założona	129	162	180	239	203	248	1161
	osiągnięta	195	225	202	430	333	295	1680
Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych (PS)	założona	181	227	271	420	306	379	1784
	osiągnięta	195	245	288	442	360	382	1912
Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób wskazanych w definicji PS	założona	160	201	239	336	270	340	1546
	osiągnięta	195	245	239	442	285	346	1752
Liczba NGO prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą, utworzonych w wyniku działalności OWES	założona	15	19	23	30	25	28	140
	osiągnięta	24	78	32	39	93	30	296
Procent wzrostu obrotów przedsiębiorstw społecznych objętych wsparciem	założony	5	5	5	5	5	5	5
	osiągnięty	5	5	5	5	5	5	5

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie danych OWES.

Tabela 3. Wskaźniki produktu na poziomie Poddziałania 9.3.1 Wsparcie sektora ekonomii społecznej – projekty konkursowe (wartości osiągnięte przez OWES na koniec projektu, tj. do 31.12.2023 r.)

Wskaźniki produktu – wartości osiągnięte przez OWES		OWES – obszar zachodni	OWES – obszar południowy	JOWES – obszar północny	OWES – obszar centralno-wschodni	ROWES – obszar centralno-południowy	OWES – obszar centralno-zachodni	RAZEM
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	założona	592	766	898	1192	1008	1138	5594
	osiągnięta	683	876	903	1198	1126	1169	5955
Liczba podmiotów ekonomii społecznej (PES) objętych wsparciem	założona	150	192	227	301	255	278	1403
	osiągnięta	180	251	313	304	358	304	1710
Liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia co do utworzenia PES	założona	12	12	12	12	12	12	72
	osiągnięta	35	187	91	43	150	58	564
Liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ES	założona	12	12	12	12	12	12	72
	osiągnięta	18	41	20	32	80	12	203
Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	założona	brak	brak	brak	brak	brak	brak	brak
	osiągnięta	30	24	134	27	55	41	311
Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	założona	302.502,82	415.900,00	542.820,19	457.544,38	729.412,52	1.203.979,48	3.652.159,39
	osiągnięta	302.502,82	415.108,40	542.820,19	457.544,38	729.412,52	1.175.369,75	3.622.758,06
Liczba osób, którym udzielono ochrony czasowej w związku z wojną w Ukrainie, objętych wsparciem w programie	założona	nd.	brak	nd.	nd.	brak	40	brak
	osiągnięta	nd.	254	nd.	nd.	56	45	355
Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania mające na celu łagodzenie kryzysu wywołanego wojną w Ukrainie	założona	nd.	300.000,00	300.000,00	nd.	240.000,00	1.636.400,00	2.476.400,00
	osiągnięta	nd.	299.600,77	300.000,00	nd.	240.000,00	1.636.400,00	2.476.000,77

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie danych OWES.

W związku z wystąpieniem w trakcie realizacji projektów OWES pandemii COVID-19 (2020 r.) oraz wojny w Ukrainie (2022 r.), OWES-y miały możliwość pozyskania środków na dodatkowe działania wspierające osoby i podmioty dotknięte skutkami tych zdarzeń. Wskaźniki dotyczące działań

związanych z pandemią COVID-19 i łagodzeniem kryzysu wywołanego wojną w Ukrainie zostały dodane do tabeli 3.

Analiza stopnia osiągnięcia wskaźników wykazuje, że wszystkie zostały zrealizowane na poziomie przekraczającym założone wartości, w niektórych przypadkach nawet kilkakrotnie (zob. Tabela 4). Pokazuje to wysoką skuteczność i efektywność działań podejmowanych przez OWES-y funkcjonujące w latach 2018-2023 na terenie województwa śląskiego.

Tabela 4. Stopień realizacji wskaźników mierzonych na poziomie Poddziałania 9.3.1 Wsparcie sektora ekonomii społecznej – projekty konkursowe.

Wskaźniki produktu i rezultatu	Wartość zrealizowana w okresie 2018-2023	Minimalna wartość wskaźnika do osiągnięcia w okresie 2018-2023	Procent realizacji wskaźnika
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	5955	5594	106,5%
Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	1710	1403	121,9%
Liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej	564	72	783,3%
Liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ekonomii społecznej	203	72	281,9%
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	1680	1161	144,7%
Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	1912	1784	107,2%
Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego	1752	1546	113,3%
Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą, utworzonych w wyniku działalności OWES	296	140	211,4%

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie danych OWES.

W trakcie realizacji projektów OWES-y prowadziły bieżący monitoring i badania satysfakcji klientów, ukierunkowane głównie na ocenę form wsparcia, a także przekazywały do ROPS informacje w zakresie postępów w realizacji projektów RPO. Ponadto dwukrotnie brały udział w badaniach ewaluacyjnych na temat systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie śląskim, przeprowadzonych przez niezależną firmę badawczą na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego:

- na przełomie 2019 i 2020 r. obejmującym okres od 01.08.2018 r. do 31.08.2019 r.
- w 2023 r. obejmującym okres od 01.09.2019 r. do 31.12.2022 r.

Obydwa badania ewaluacyjne pokazały, że działania OWES-ów na rzecz rozwoju ekonomii społecznej podejmowane na terenie województwa śląskiego są trafne i użyteczne. Ich zakres jest zbieżny ze „Standardami usług i działania OWES”¹.

W pierwszym badaniu formy wsparcia oferowane przez OWES-y zostały wysoko oceniane przez korzystających z nich przedstawicieli PES/PS, zarówno jeśli chodzi o rodzaje wsparcia, jak i jego poszczególne aspekty. Podczas wywiadów badani wskazywali jednak na zbyt rozbudowane kwestie formalne i długi czas oczekiwania na rozpoczęcie projektu. Zaznaczali także, że procedura składania wniosków jest za długa – w ich ocenie dobrym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie możliwości elektronicznego składania dokumentów. W świetle badania usługi oferowane przez OWES-y cechowała wysoka jakość i dopasowanie do potrzeb odbiorców, zarówno jeśli chodzi o formy wsparcia, jego realizację, jak i samą obsługę interesantów przez pracowników OWES.

Nieco niżej jakość świadczonych przez OWES-y usług oceniali przedstawiciele JST, ale należy podkreślić, że znaczący odsetek tej grupy badawczej wskazywał na brak wiedzy w tym zakresie, wynikający z braku doświadczenia we współpracy z OWES. Jak pokazały wyniki tego badania ewaluacyjnego, współpraca pomiędzy OWES i JST nie jest zjawiskiem powszechnym i wymaga wzmocnienia oraz wypracowania wspólnej płaszczyzny działań na rzecz lokalnej społeczności, zwłaszcza osób wykluczonych społecznie lub takim wykluczeniem zagrożonych. Wnioski z badania pokazały, że poszczególne OWES-y i ROPS powinny położyć większy nacisk na działania informacyjno-promocyjne skierowane do JST, mające na celu szerzenie idei ekonomii społecznej, opierając się na prezentacji korzyści ze wspierania PES i PS, a także przykładów dobrych praktyk w tym zakresie. Samorządy z kolei w większym stopniu powinny realizować działania na rzecz ekonomii społecznej, które nie będą ograniczały się tylko i wyłącznie do zapisów w dokumentach strategicznych. W kwestii działań OWES-ów rekomendowana była ich kontynuacja w ówczesnym zakresie, ale także aktualizowanie i poszerzanie wiedzy ekspertów OWES, zwłaszcza w kontekście zmieniających się przepisów i oczekiwań odbiorców wsparcia².

W drugim badaniu analiza zgromadzonego materiału wykazała jednoznacznie, że działania podejmowane przez OWES-y są bardzo dobrze oceniane pod względem każdego z kryteriów, tj. trafności wsparcia, jego efektywności, skuteczności, użyteczności i jakości. Pozytywnie oceniali je nie tylko przedstawiciele PES i PS, ale także przedstawiciele JST. Wysoka ocena działań śląskich OWES-ów w zakresie efektywności dotyczyła wszystkich jej aspektów – zaangażowania czasu, zasobów kadrowych i kompetencyjnych, a także wykorzystanych środków finansowych. Kluczowe znaczenie w tym zakresie ma doświadczenie podmiotów realizujących zadania OWES-ów i umiejętność prawidłowego, odpowiadającego potrzebom lokalnej społeczności zaplanowania działań w ramach tworzonych projektów. Czynnikiem, który negatywnie wpływał na efektywność, zwłaszcza w zakresie zasobów finansowych była zmieniająca się w ewaluowanym okresie sytuacja społeczno-gospodarcza.

Stopień zaangażowania JST w działania na rzecz rozwoju ekonomii społecznej nie jest wysoki, a zakres współpracy JST z OWES-ami zależy od wielu czynników, głównie wewnętrznych leżących po

¹ Standardy OWES są dokumentem określającym zadania OWES posiadających akredytację Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, sposób ich funkcjonowania oraz świadczenia usług na rzecz podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych.

² Zob. Raport z badania ewaluacyjnego na temat systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie śląskim, realizowanego w okresie od 01.08.2018 do 31.08.2019 r.: https://es.rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2020/06/Raport-ko%C5%84cowy-z-badania_do-publicacji.pdf. Szczegółowa analiza wyników ww. badania znajduje się także w Raporcie o stanie ekonomii społecznej w województwie śląskim w 2019 roku: https://es.rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2020/09/Raport_ES_2019_po_konsultacjach.pdf.

stronie JST (poziom wiedzy o ekonomii społecznej, postawy wobec ekonomii społecznej, braki kadrowe i/lub kompetencyjne w tym obszarze), głównym powodem trudności w nawiązaniu współpracy na linii JST-OWES jest brak odczuwania takiej potrzeby ze strony JST. Przedstawiciele OWES-ów dostrzegają zmiany w tym zakresie, jednak wymagają one intensywnej i długotrwałej pracy edukacyjnej (np. promowanie dobrych praktyk). Jednak JST dobrze oceniają działania podejmowane przez OWES-y. W opinii 45,7% przedstawicieli JST narzędzia oferowane przez OWES są dostosowane do potrzeb do lokalnej specyfiki, w tym potrzeb osób w szczególnie trudnej sytuacji w stopniu przeciętnym.

Średnia ocena wystawiona przez PES i PS dla każdej formy wsparcia oferowanej przez OWES utrzymuje się na poziomie od 4,6 do 4,8 punktów w 5-punktowej skali.

Podsumowując zgromadzone w ramach drugiego badania dane, jednoznacznie wysuwa się obraz wsparcia, które jest użyteczne, skuteczne, o wysokiej trwałości i trafności. Głównym czynnikiem sprzyjającym tej sytuacji jest duże doświadczenie podmiotów realizujących działania OWES-ów, przygotowanie i wiedza merytoryczna pracowników oraz ich zaangażowanie, a także rozwijana współpraca pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz wsparcia ekonomii społecznej.³

³ Zob. Raport końcowy z badania ewaluacyjnego na temat systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie śląskim, realizowanego 01.09.2019 do 31.12.2022 r.: https://es.rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2023/10/Raport-koncowy_ROPS-Katowice_ostateczny_v2.pdf